

тема:

Відбулися публічні слухання Звіту НААУ за 2020 рік та Стратегії розвитку НААУ на 2021–2025 роки

с. 3

Огляд рішень РАУ

с. 12

Дайджест діяльності комітетів та секцій НААУ

с. 20

Історія адвокатури:
Федір Крижанівський — адвокат, кооператор, професор права

с. 92

ФЕДІР КРИЖАНІВСЬКИЙ — АДВОКАТ, КООПЕРАТОР, ПРОФЕСОР ПРАВА

Валерій Філімоніхін, вчений секретар Національного історико-меморіального заповідника «Биківнянські могили», учасник проєкту Центру досліджень адвокатури і права «Історія адвокатури України»

Життєвий шлях адвоката Федора Івановича Крижанівського показовий для жорстокого ХХ століття і трагічної долі людини у лещатах тоталітарного режиму. Один із відомих київських адвокатів, правознавець, діяч кооперативного руху у період Української революції 1917 — 1921 років Федір Крижанівський доклав чимало зусиль для розбудови демократичної незалежної української державності та її економічного добробуту. Через два десятиліття він заплатив за це своїм життям і став однією з численних жертв сталінської машини державного терору.

Федір Іванович Крижанівський народився у 1878 році у с. Скибинці Сквирського повіту Київської губернії (нині село Тетіївського району Київської області) у родині сільського священика. Навчався на медичному та юридичному факультетах Юр'ївського (нині Тартуський, Естонія) університету. За участь у студентському русі був заарештований і відбув піврічне тюремне ув'язнення. У 1907 році закінчив юридичний факультет Петербурзького університету. Здобувши освіту, повернувся до Києва. Юридичну практику Федір Крижанівський набував, працюючи юрисконсультантом у конторі Київського кооперативного банку та інших банківських установах, зокрема Київсоюзбанку (1912 — 1919).

У 1910 — 1914 роках Ф.К. Крижанівський працював у Києві помічником присяжного повіреного^{1,2}, а у 1915 — 1917 роках — присяжним повіреним. Належав до Київської громади, Товариства українських поступовців, Українського клубу в Києві. У 1917 році став одним із засновників Української Центральної Ради (УЦР), до якої був делегований кооперативними організаціями України. 20 (7) квітня 1917 року обраний заступником голови, членом Комітету УЦР. Брав активну участь у роботі низки комісій УЦР та її засіданнях з березня по жовтень 1917 року. Зокрема, 10, 12, 13 березня та 15 травня 1917 року головував на засіданнях Центральної Ради³.

Разом з однодумцями Федір Крижанівський створив Українську трудову партію, установчий з'їзд якої відбувся 18 жовтня 1917 року у Києві.

¹ Памятная книжка Киевской губернии на 1910 год... — С. 272.

² Памятная книжка Киевской губернии на 1915 год... — С. 272.

³ Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2 т. Упор. Верстюк В. Ф. та ін. К.: Наук. думка, 1996. Т. 1, 2.

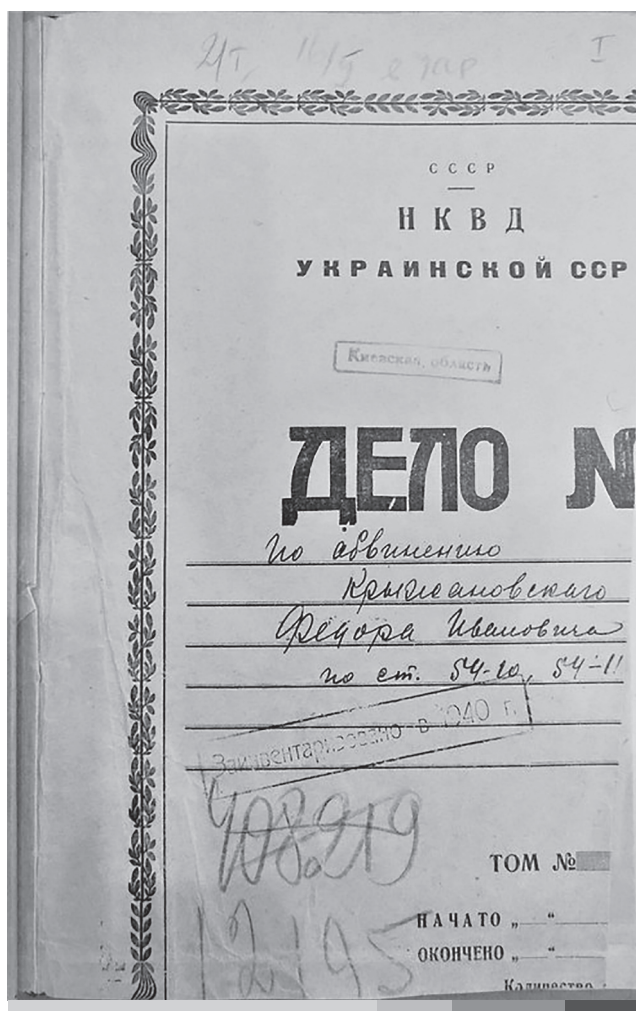

Був лідером партійної фракції в УЦР та Малій раді⁴.

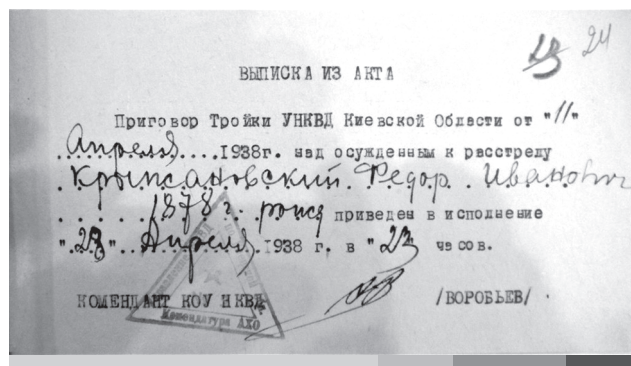
Після створення 8 серпня 1918 року Центрально-го українського кооперативного комітету — «Коопцентру» діяльність Федора Івановича зосередилась у його головних Відділах і допоміжних постійних Комісіях. До складу Комісій входили члени ради, головою Комісії призначали виключно членів ради. Правничою Комісією керував адвокат Ф. Крижанівський, на той час — голова Ради Українбанку. Цей банк, зокрема, опікувався Народним університетом у Києві, надавав значні суми на стипендії студентам київських вищих шкіл і Кам'янець-Подільському університету. Завдяки допомозі Дніпросоюзу, Україн-

банку спільно з Київським Союзбанком стало можливим створення Товариства «Українфільм», «Молодого театру», «Вільного театру». Найбільшу увагу Комісія приділяла підготовці проєкту змін до закону про кооперацію та розгляді нових кооперативних статутів. Крім постійних Комісій, у «Коопцентрі» діяли спеціальні Комісії. Одним із таких спеціальних органів була Комісія Земельного банку під головуванням Ф. Крижанівського, яка розробляла проєкт заснування цього банку. При Українбанку у грудні 1918 року утворили Фінансовий комітет, головою якого також став Ф. Крижанівський.

Для підготовки кооперативних інструкторів вищої кваліфікації відділом Міністерства земельних справ восени 1917 року були створені Вищі інструкторські кооперативні курси. Весною 1918 року ці курси випустили близько сотні досвідчених інструкторів з різних галузей кооперації. Тієї ж весни 1918 року Центральний український кооперативний комітет (ЦУКК) організував другий, розширений, чотирьохмісячний подібний курс. У програмі перших двох місяців курсу начитувались загальні лекції. Зокрема, кооперативне право читав Ф. Крижанівський. На базі тих кооперативних інструкторських курсів при ЦУКК створили Кооперативний інститут імені М. Туган-Барановського, який розпочав свою діяльність 1 січня 1920 року. У 1921 році Ф. Крижанівський став професором Кооперативного інституту. Цей навчальний заклад при більшовицькій владі на деякий час приєднали як окремих факультет до Інституту народного господарства в Києві. Згодом, у часи НЕПу, його знову відновили як

Кримінальна справа Федора Івановича Крижанівського

Випуска з акта про виконання вироку Ф. І. Крижанівському

⁴ Осташко Т. С. Крижанівський Федір Іванович / Енциклопедія історії України: У 10т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. К.: Наук. думка, 2008. Т. 5 : Кон – Ю. 2008. С. 331 – 332.

окрему вищу школу — Кооперативний інститут, але вже назву змінили — імені В. Чубаря⁵.

Багаторічна активна громадсько-політична діяльність Ф. Крижанівського під час Української революції 1917 — 1921 років стала причиною його арешту 27 квітня 1931 року співробітниками Київського оперативного сектору ДПУ УСРР. Адвоката звинуватили в участі у контрреволюційній організації, яка ставила собі за мету повалення існуючої влади шляхом збройного повстання. Ніяких речових доказів у справі проти нього не було. На підставі директиви ДПУ УСРР від 1 серпня 1931 року № 89714 його справу передали на розгляд «судової» Трійки ДПУ УСРР за статтями 54-2, 54-11 КК УСРР з клопотанням про його вислання за межі України терміном на три роки. Постановою Трійки при Колегії ДПУ УСРР за статтями 54-2 та 54-11 КК УСРР як соціально небезпечний елемент Федір Крижанівський 21 березня 1932 року з-під варти був звільнений, проте йому заборонили проживання у 12 населених пунктах терміном на 3 роки. Після закінчення терміну заборони на проживання Ф. Крижанівський повернувся до Києва і почав працювати на посаді технічного директора Сільгоспбанку, а згодом повернувся до викладацької діяльності у Кооперативному інституті.

Повторно Ф. Крижанівського заарештували 9 лютого 1938 року співробітники 4-го відділу УНКВС УРСР у Київській області. Його звинуватили в участі у контрреволюційній націоналістичній організації, а також проведенні антирадянської діяльності. У пред'явлених слідчим «звинуваченнях» визнав себе винним частково. У протоколі допиту від 10 квітня 1938 року Ф. Крижанівський на звинувачення слідчого у тому, що він, починаючи з моменту революції і до самого арешту, був активним учасником контрреволюційної націоналістичної організації і проводив боротьбу з радянською владою, відповів, що дійсно до 1930 року, тобто до свого першого арешту насправді брав участь у контрреволюційній націоналістичній організації

і проводив активну контрреволюційну діяльність. Але після відбуття покарання та повернення до Києва він ніякої контрреволюційної роботи не проводив і в жодних організаціях не перебував. Слідчий продовжував тиснути на Ф. Крижанівського, закидаючи, що слідство, начебто, має дані про те, що до свого останнього арешту він брав участь у контрреволюційній організації. Ф. Крижанівський відкинув ці звинувачення, знову пояснюючи, що після повернення із вислання він не перебував у будь-якій контрреволюційній організації. В обвинувальному висновку Ф. Крижанівського, складеному 10 квітня 1938 року, записано, що слідство встановило наступне: у період революції Ф. Крижанівський був організатором і керівником контрреволюційної націоналістичної «народно-соціалістичної» партії у м. Києві. Після розвалу вказаної партії Ф. Крижанівський долучився до націоналістичної контрреволюційної організації, керованої боротьбистами, і перебував у вказаній організації до моменту свого арешту, проводячи контрреволюційну діяльність. Контрреволюційна діяльність Ф. Крижанівського підтверджувалася показами звинувачених Черешневого, З. Антонішина та А. Здановича. На підставі викладеного Ф. Крижанівського звинуватили у членстві в контрреволюційній націоналістичній організації та контрреволюційній діяльності, тобто за статтями 54-10 та 54-11 КК УСРР. Справу Ф. Крижанівського направили на розгляд Трійки при УНКВС по Київській області. Постановою Трійки від 11 квітня 1938 року його засудили до вищої міри покарання — розстрілу з конфіскацією особистого майна. Федора Івановича Крижанівського розстріляли 28 квітня 1938 року у Києві. Ймовірно, поховали у Биківні. Реабілітований на підставі статті 1 Указу Президії Верховної Ради СРСР від 16 січня 1989 року «Про додаткові заходи по відновленню справедливості по відношенню жертв репресій, що мали місце у період 30 — 40-х та початку 50-х років» у квітні 1989 року⁶.

⁵ Витанович І. Історія українського кооперативного руху. Із праць Історико-філософської секції НТПІІ. ТУК – Товариство української кооперації». Вид-во Поліграфічного відділу ТУКу. Нью-Йорк, 1964. С. 207, 210, 212 – 214, 256.

⁶ ЦДАГОУ, ф. 263, оп. 1, спр. 63918; ЦДАГОУ, ф. 263, оп. 1, спр. 66967, арк. 4, 6 — 7, 9 — 10, 15 — 19, 22, 24, 29.